

עליה והתיישבות בין שתי מלחמות עולם

יחידת הוראה בהיסטוריה עבור תלמידי שכבה ט'

כתיבה: ד"ר טליה נגר

הצעות דידקטיות נוספות ראה באתר המפמ"ר

שלב א' – פתיחה:

צפייה בסרט לול :

שאלות לדין:

- מהו מפגש בין תרבויות וכיצד הוא בא לידי ביטוי בסרט?
- מהו לדעתכם המסר של הסרט?
- הסרטון לול נעשה בשנות ה-70 של המאה ה-20. האם, לדעתכם, הוא עדיין משקף את המציאות הישראלית?

שלב ב' – המפגש:

מבוא: בין שתי מלחמות עולם ולפני הקמת מדינת ישראל התפתח הישוב היהודי בארץ ישראל. שלושה גלי עליה מרכזים הגיעו לארץ ישראל. העולים בעליות אלה הקימו ישובים חדשים, פיתחו ישובים ותיקים, תרמו לפיתוח חיי התרבות, התעשייה החקלאות והמלאכה וזאת תוך התמודדות עם משברים כלכליים שהתרחשו בשנים 1923, 1927. תרומתן של עליות אלה חשובה ומשמעותית מאחר והיא מהווה **תשתית, יסוד ובסיס** לתקומתה של מדינת ישראל.

הסבר המושגים:

- גורמי דחיפה: נסיבות המביאות את האדם לעזוב את ארצו.
- גורמי משיכה: המביאים לבחירה בארץ היעד דווקא, כגון תנאים נוחים יותר בארץ היעד או אף סיבות אידאולוגיות.

עבודה בזוגות/ בקבוצות: כל קבוצה תכין עבודת חקר אודות אחת העליות – דף הנחיות

לעבודה (ניתן לבקש מהתלמידים לבצע את העבודה כהכנה לשיעור).

מיהו חלוץ?

חלוץ: כְּנוּי בְּתִקּוּפָה שְׁלֹפְנֵי קוּם מְדִינַת יִשְׂרָאֵל לְצַעִיר שְׁעָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַגְשֵׁמַת שְׂאִיפְתּוֹ הַצִּיּוֹנִית – לְעֵבֶד בָּהּ עֲבוּדַת כְּפִים וְלְהַשְׁתַּתֵּף בְּבִנְיָנָה (אבן שושן, המלון החדש : אוצר שלם של הלשון העברית הספרותית, ירושלים קרית ספר, 1998)

בראשית המאה העשרים החלוצים [הסוציאליסטים](#) ובעלי ההון הפרטי היו חלוקים בדעתם באשר לשאלה מיהו חלוץ?

האם חלוץ הוא רק מי שפונה לעבודת האדמה ועוסק בחקלאות ובהקמת ישובים חדשים או שחלוץ הוא גם מי שמקים מפעל תעשייה או בית מלאכה?

- צפייה משותפת בסרטון "[מיהו חלוץ?](#)"
- [פעילות לתלמיד באמצעות הטלפון הסלולרי](#)

מליאה - שאלות לדין:

1. לאיזה מחנה משתייכת העלייה אותה חקרתם בעבודתכם, למחנה הפועלים או למחנה [הבורגנים](#)?
 2. באיזו עמדה אתם תומכים ומדוע?
 3. מה תרומתן של העליות לבניית התשתית לתקומתה של מדינת ישראל?
 4. מדוע, לדעתך, בחרנו לפתוח את השיעור בצפייה בסרט לול?
- כאן המורה צריך להדגיש כי כל עלייה תרמה בדרכה לתקומתה ופיתוחה של מדינת ישראל. חשוב לשוחח עם התלמידים על תפקידנו כחברה שמחויבת לדעת לכבד, להכיר ולהוקיר את תרומתה של כל עלייה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

קריאה משותפת של קטע המקור – מכתבו של דוד בן גוריון לנער דוד גרינשפון
6.1.1954 . מתוך: **אתר המורשת בן גוריון**

למר דוד גרינשפון – שלום

איני יודע איזה תלמיד אתה, איפה ומה אתה לומד ובאיזה גיל. ועצתי לך קודם כל ללמוד ולסיים הלימודים.

חלוציות אין למצוא בספרות – אלא כל אדם צריך ויכול למצוא אותה – בלבו.

יש בדרך כלל שני סוגי אנשים: 1. סוג אחד שאוהב לקבל 2. סוג שאוהב לתת. אין הבדל מוחלט בין שניהם. כי כל אדם צריך לקבל אחרת אינו יכול להתקיים. אבל יש אנשים שהנאתם הגדולה והעיקרית היא שהם נותנים, הם יוצרים, הם מחדשים. אינם חיים רק על-חשבון מעשי אחרים. הנטייה והתענוג לתת, ליצור, לחדש – זוהי חלוציות.

השתתפות אדם במעשי בראשית: הכשרת קרקע לישוב אדם, כיבוש כוחות הטבע להעשיר חיי האדם, הפרחת-השממה, כיבוש הים ועוד מעשי בראשית אלה – הם חיים חלוציים

לעומת סוג אנשים זה יש נטיות פרוזיטיות באדם: לחיות מן המוכן, ממה שאחרים יצרו והכינו.

מדינת ישראל לא היתה קמה אלמלא היו בנוער שלנו זה יותר משבעים שנה תכונות חלוציות: הכושר לשנות מעשי בראשית. וקיומה של המדינה והתפתחותה, גדלה, יופייה וטהרתה תלויים בתכונות החלוציות שנתגלו בנוער בדורנו ובדור הבא.

3. במכתב מציע דוד בן גוריון הגדרה משלו למושג חלוציות, מהי חלוציות על פי דוד בן גוריון?

4. מהי עשייה ציונית? בקשו מהתלמידים לתת דוגמאות לעשייה ציונית המתקיימת בימינו. (ניתן לחשוף את התלמידים ליזמות חלוציות המתקיימות היום בתחומי ההתיישבות, התעשייה, ההייטק, המדע התרבות וכו').
5. מהו תפקידם של בני הנוער היום בהגשמת המעשה הציוני וכיצד ניתן, לדעתך, להגשימו?

שלב ג' - הפנמה ויישום

הציגו את התובנות שלכם מהשיעור: מה למדתם? מה התחדש לכם? מה עוד הייתם רוצים ללמוד על הנושא?

בחר באחת מהדרכים הבאות בה תציג את עמדתך :

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

- [הכנת כרזה דיגיטלית](#)
- [כתיבת בלוג](#)
- [הכנת מגזין דיגיטלי](#)
- [יצירת סרטון אנימציה](#)
- כתיבת שיר/ סיפור/ ציור או כל יצירה אחרת